

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 23 december 2013

Mål nr

T 2572-11

KLAGANDE

Kiinteistö Oy Mäkisalmela, ST1

Raanujärventie 14

95620 Aavasaksa

Finland

Ombud: Jur.kand. MC

Ombud: Advokat LL

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

Ombud: Byråchef KW

Samma adress

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2011-04-27 i mål T 649-10

DOMSLUT

Högsta domstolen avslår yrkandet om att det ska inhämtas ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Högsta domstolen förklarar att det förhållandet att bestämmelsen i 4 kap. 1 § 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi i den lydelse som är aktuell i målet inte är helt förenlig med rådets direktiv 92/12/EEG om allmänna regler för punkt-skattepliktiga varor m.m., inte innebär att bestämmelsen – vid en straffrättslig bedömning – inte får tillämpas i de delar där den är förenlig med direktivet.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt.
Hovrättens dom står därmed fast.

Kiinteistö Oy Mäkisalmela, ST1, ska ersätta staten för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 30 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Kiinteistö Oy Mäkisalmela, ST1, har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla käromålet och befria Kiinteistö från skyldigheten att ersätta staten för dess rättegångskostnad vid tingsrätten och i hovrätten.

Kiinteistö har vidare yrkat att Högsta domstolen ska hämta in ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Justitiekanslern har motsatt sig att hovrättens dom ändras och att förhandsavgörande inhämtas.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd beträffande frågan om det förhållandet att bestämmelsen i 4 kap. 1 § 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi i den lydelse som är aktuell i målet inte är förenlig med rådets direktiv 92/12/EEG om allmänna regler för punktskattepliktiga varor m.m., innebär att bestämmelsen inte får tillämpas heller om tillämpningen i och för sig är förenlig med direktivet. Frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Kiinteistö Oy Mäkisalmela, ST1, är ett finländskt bolag som säljer bl.a. eldningsolja. Den 30 oktober 2006 köpte en privatperson bosatt i Sverige cirka 940 liter röd, finländsk eldningsolja av Kiinteistö. Oljan transporterades till Sverige av privatpersonen med hjälp av en släpvagn med en fast monterad stålbehållare med pumptrustning som han hade hyrt av Kiinteistö. I samband med en tullkontroll beslutades att oljan och behållaren med pumptrustning skulle tas i beslag. Beslaget hävdes den 28 februari 2008. Åtal kom aldrig att väckas.

2. Kiinteistö har väckt talan mot staten och yrkat att staten ska förpliktas att betala skadestånd till bolaget avseende bl.a. förlorad vinst på oljeförsäljningen och på uthyrning av släpvagnen med utrustning.
3. Vid tiden för beslaget var de svenska bestämmelserna om skattskyldighet för privatpersoner vid införsel för eget bruk av bränsle för uppvärmning inte i alla delar förenliga med rådets direktiv 92/12/EEG om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (det s.k. cirkulationsdirektivet).
4. Frågan i målet är om detta, vid en straffrättslig bedömning, innebär att bestämmelserna inte får tillämpas heller i en situation där de i och för sig är förenliga med direktivet. Om så är fallet har det inte funnits något rättsligt stöd för beslaget av oljan och av den Kiinteistö tillhöriga stålbehållaren med pumputrustning.
5. Direktivet är numera upphävt och ersatt av rådets direktiv 2008/118/EG om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Detta saknar dock betydelse för bedömningen av den angivna frågan.

Cirkulationsdirektivet

6. Cirkulationsdirektivet gäller mineraloljor, alkohol och alkoholdrycker samt tobaksvaror. Det innehåller bestämmelser om skattskyldighetens inträde och i övrigt om förfarandet vid omsättningen och beskattningen av de nämnda varugrupperna. Det närmare syftet med direktivet är att säkerställa att punktskatt tas ut på samma sätt i alla medlemsstater.
7. Direktivet skiljer på befattning med punktskattepliktiga varor som sker för kommersiella ändamål och sådan befattning som sker av enskilda individer för

privat bruk. När det gäller den senare befattningen anges i artikel 8 att beträffande varor som har förvärvats av enskilda individer för deras eget bruk och transporterats av dem själva följer av principen för den inre marknaden att punktskatt ska tas ut i den medlemsstat där de har förvärvats.

8. Av artikel 9.3 framgår att medlemsstaterna, när det gäller förvärv av mineraloljor som redan har släppts för förbrukning i en annan medlemsstat, får föreskriva att punktskatt ska tas ut i den medlemsstat där förbrukningen sker, om dessa produkter transporteras med ovanliga transportsätt av enskilda individer eller för deras räkning. Ovanliga transportsätt definieras som transport av bränslen på annat sätt än i fordons tankar eller lämpliga reservdunkar liksom transport av flytande eldningsbränsle på annat sätt än med tankfordon som används vid yrkesmässig handel.

Den svenska regleringen

9. Cirkulationsdirektivet införlivades i svensk rätt genom lagen (1994:1776) om skatt på energi, som trädde i kraft den 1 januari 1995 samtidigt med lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Syftet med lagen var bl.a. att utforma den svenska energiskattelagstiftningen så att den stod i överensstämmelse med unionsrätten (se prop. 1994/95:54 s. 45).

10. Bestämmelser om skattskyldighet m.m. finns i 4 kap. lagen om skatt på energi. När lagen infördes angavs i 4 kap. 1 § 8 att den som för privat ändamål för in bränsle till Sverige är skattskyldig enligt vad som anges i 11 §. I den bestämmelsen stadgades bl.a. att skattskyldighet föreligger när det är fråga om flytande bränsle som är avsett för uppvärmning och som förs in på annat sätt än i tankfordon som används yrkesmässigt. I specialmotiveringen till 11 § uttalades att avsikten med artikel 9.3 i direktivet var att ge medlemsstaterna

möjlighet att hindra att privatpersoner förde större mängder bränslen mellan EG-länderna och att en sådan bestämmelse borde föras in i lagen om skatt på energi. Vidare sades att avsikten var att flytande bränslen som var avsedda för uppvärmning skulle transporteras endast i näringsidkares tankfordon. (Se a. prop. s. 112.)

11. Bestämmelserna ändrades den 1 januari 1996 så att de i stället föreskrev att skattskyldighet förelåg för flytande bränsle som var avsett för uppvärmning och som fördes in på annat sätt än genom distansförsäljning enligt 9 § (vid distansförsäljning var säljaren skattskyldig). I lagens förarbeten angavs att den tydligare skrivningen föreslogs i syfte att undanröja tveksamheter vid tillämpningen av bestämmelsen såvitt avsåg införsel av uppvärmningsbränsle (se prop. 1995/96:57 s. 44).

12. Den ordning som gällde vid tiden för beslaget år 2006 infördes genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2000. I 4 kap. 1 § 5 lagen om skatt på energi (i den lydelse som gällde vid tidpunkten för beslaget), angavs att den som i annat fall än som avses i 1–4 från ett annat EG-land till Sverige för in eller tar emot leverans av bränslen av vissa typer, däribland sådant som transporterades i det aktuella fallet, är skattskyldig för bränslet. I 4 kap. 1 a § fanns vissa undantag från skattskyldigheten enligt 4 kap. 1 § 5, dock inget som avsåg införsel för privat ändamål av flytande bränsle avsett för uppvärmning. Det föredragande statsrådet uttalade att gemenskapsrätten innehöll tvingande regler om att svensk skatt ska tas ut om införseln sker i form av distansförsäljning och att Sverige hade utnyttjat den möjlighet som ges i artikel 9.3 i cirkulationsdirektivet att även ta ut skatt om mineraloljorna förs in på annat sätt än genom distansförsäljning. Slutligen konstaterades att det i praktiken inte var möjligt att föra in bränsle för uppvärmning till Sverige utan att skatt togs ut här i landet och att den nuvarande regleringen alltså innebar att det inte under några omständigheter var möjligt att för privat ändamål föra in bränsle

för uppvärmning till Sverige utan att betala skatt i Sverige. (Se prop. 1998/99:127 s. 30 f. och 33 f.)

13. Straffbestämmelser finns i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter (mineralolja- och oljeprodukter vid tiden för beslaget). Såvitt gäller mineralolja- och oljeprodukter av sådant slag som beslagtogs framgår av 1 kap. 4 § att med skattskyldig avses den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § första stycket 1–5 (numera 1–6) lagen om skatt på energi. Enligt 1 kap. 6 § i 1998 års lag får en punktskattepliktig vara förflyttas endast om de krav i fråga om bevis om ställd säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av lagen om skatt på energi (sådana bestämmelser finns i 4 kap. 11 § lagen om skatt på energi). Enligt 5 kap. 1 § i 1998 års lag kan, under vissa förutsättningar, den som uppsåtligen i strid med 1 kap. 6 § för in punktskattepliktiga varor till Sverige från ett område som tillhör den Europeiska gemenskapens punktskatteområde dömas för olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor till fängelse i högst två år. Det är dessa bestämmelser som har legat till grund för beslaget i detta mål.

Den svenska regleringens förenlighet med direktivet

14. Efter en begäran om förhandsavgörande från svensk domstol har EU-domstolen i en dom den 15 november 2007 i mål C-330/05, Granberg, besvarat frågor rörande bl.a. innehållet i artikel 9.3 i cirkulationsdirektivet. Enligt domstolen ger bestämmelsen inte en möjlighet för medlemsstaterna att generellt föreskriva att punktskatt ska tas ut i den medlemsstat där förbrukningen sker, i fall där en enskild person har förvärvat eldningsolja för eget bruk i en annan medlemsstat och själv har transporterat den till den medlemsstat där förbrukningen sker, oavsett på vilket sätt transporten sker. Den svenska regleringen i 4 kap. 1 § 5 och 4 kap. 1 a § lagen om skatt på energi, där det generellt föreskrevs att punktskatt på flytande uppvärmningsbränslen

skulle tas ut i den stat där förbrukning sker oavsett på vilket sätt införseltransporten sker, var alltså inte förenlig med artikel 9.3 i cirkulationsdirektivet.

15. Bestämmelserna i 4 kap. lagen om skatt på energi om skattskyldighet för bränsle för uppvärmning ändrades som en följd av Granberg-domen år 2008 så att från skattskyldighet undantogs bränsle som förs in till Sverige av en enskild person som har förvärvat bränslet i ett annat EG-land och som själv transporterar bränslet hit, om bränslet är avsett för dennes eller dennes familjs personliga bruk. Undantaget från skattskyldighet gäller emellertid inte flytande bränsle som är avsett att förbrukas för uppvärmning här i landet och som förs in hit på annat sätt än i tankfordon som används vid yrkesmässig handel med sådant bränsle. Regeringen gjorde i samband med ändringen bedömningen att det i och för sig inte hade förelegat något hinder mot att tillämpa bestämmelserna om skattskyldighet i lagen om skatt på energi i de fall där transporten hade utförts med transportsätt som i direktivets mening var att betrakta som ovanligt. (Se SFS 2008:1319 och prop. 2008/09:48 s. 29).

Betydelsen av unionsrättsliga principer

16. Ett direktiv är med avseende på det resultat som ska uppnås bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat. Det ska inom den ramen överlåtas till de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet (se art. 288 tredje stycket fördraget om Europeiska unionens funktionssätt).

17. EU-domstolens förhandsavgöranden avser bl.a. tolkningen eller giltigheten av direktiv (se art. 267 första stycket b fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Det är den nationella domstolen som är behörig att bedöma de faktiska omständigheterna i ett mål. EU-domstolen är inte behörig att göra en bedömning av sakomständigheterna i målet vid den nationella

domstolen eller att på nationella åtgärder eller situationer tillämpa de gemenskapsrättsliga bestämmelser vars innebörd den tolkat. Dessa uppgifter ankommer i stället på de nationella domstolarna (se t.ex. EU-domstolens dom den 22 juni 2000 i mål C-318/98, Fornasar m.fl., p. 31 och 32 med där gjorda hänvisningar).

18. Vid de nationella domstolarnas tillämpning är domstolarna skyldiga att beakta de unionsrättsliga principerna om direkt effekt och om unionsrättens företräde. De ska också tolka de nationella bestämmelserna mot bakgrund av EU-rätten. En sådan tolkning kan innebära att tillämpningsområdet för en bestämmelse begränsas. Det nu sagda gäller, såvitt avser direktiv, såväl bestämmelser som inte har genomförts i tid som bestämmelser som har genomförts på ett felaktigt sätt. Både principen om unionsrättens företräde och skyldigheten att tolka nationella bestämmelser direktivkonformt anses gälla oavsett om bestämmelsen i fråga har direkt effekt eller inte (se t.ex. EU-domstolens dom den 9 september 2003 i mål C-198/01, CIF, p. 48 och EU-domstolens dom den 10 april 1984 i mål 14/83, von Colson, p. 26–28). Exempelvis har den enskilde därför rätt att i nationell domstol i förhållande till staten åberopa sig direkt på en direktivbestämmelse om den nationella regeln inte är förenlig med direktivregleringen och den senare är så pass precis att den kan läggas till grund för en direkt tillämpning nationellt.

19. Betydelsen av principerna om direkt effekt, unionsrättens företräde och om tolkning av bestämmelser kan dock begränsas av behovet av att tillgodoses andra grundläggande principer, såsom kraven på rättssäkerhet, icke-retroaktivitet samt en föreskrifts begriplighet och precision. Ett direktiv kan inte heller typiskt sett ge upphov till skyldigheter för en enskild eller – utan hänsyn till en lag som antagits för dess genomförande – utgöra grundval för straffrättsligt ansvar eller en skärpning av det straffrättsliga ansvaret för dem som bryter mot dess bestämmelser (se t.ex. EU-domstolens dom den 8 oktober

1987 i mål 80/86, Kolpinghuis Nijmegen, p. 9 och 13 med där gjorda hänvisningar).

Högsta domstolens bedömning

20. Vid genomförande av cirkulationsdirektivet utnyttjade Sverige möjligheten i art. 9.3 att föreskriva särskilda regler för skattskyldigheten vad gäller privatpersoners förvärv av mineraloljor. Genom EU-domstolens avgörande i Granberg-målet klargjordes att den svenska regleringen hade en alltför vidsträckt omfattning och att cirkulationsdirektivet således hade genomförts felaktigt (se p. 14). Svenska domstolar hade således inte erforderligt stöd för att tillämpa den svenska regeln om beskattning vid införsel för privat bruk i de fall som denna gick utöver ramen för den möjlighet som gavs i direktivet.

21. Emellertid kräver ingen av de ovan angivna principerna eller begränsningarna (p. 16–19) att en nationell bestämmelse av förevarande slag som för vissa fall strider mot unionsrätten inte får tillämpas i de delar som är förenliga med unionsrätten (jfr t.ex. Petter Asp, EU & straffrätten, 2002, s. 144 ff.). Något annat skäl att helt åsidosätta regeln i 4 kap. 1 § lagen om skatt på energi finns inte.

22. Det förhållandet att den svenska regleringen beträffande skattskyldighet för privatpersoner som för eget bruk för in bränsle för uppvärmning till landet från ett annat EU-land – vid tiden för beslaget – hade en för vidsträckt omfattning, innebär således inte att domstolarna, vid en straffrättslig bedömning, var skyldiga att bortse från regleringen även i de delar där den faktiskt överensstämde med det unionsrättsliga regleringsutrymme som Sverige uttryckligen hade valt att begagna sig av.

23. Frågan i det beviljade prövningstillståndet ska besvaras i enlighet med detta. Det saknas anledning att meddela prövningstillstånd rörande målet i övrigt. Hovrättens dom står därmed fast.

24. Vid denna utgång ska Kiinteistö ersätta staten för dess rättegångskostnad i Högsta domstolen. Yrkat belopp är skäligt.

Frågan om förhandsavgörande

25. Innehållet i unionsrätten är klart eller klarlagt i de frågor som är aktuella i målet. Tillämpningen ankommer på de nationella domstolarna. Det är därför inte nödvändigt med ett förhandsavgörande från EU-domstolen för att kunna avgöra målet. Kiinteöstös begäran därom ska således avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre (referent) och Anders Eka
Föredragande justitiesekreterare: Magnus Wulkan